

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 7 november.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande november.

§ 2.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 138, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, angående anvisande av medel för utlämnande av lån till anläggningar för artificiell torkning av vallskördarna m. m.;

nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

nr 67, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa ytterligare anslagsmedel; och

nr 68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;

ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och blev berörda inbjudan antagen av andra kammaren.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Åqvist till mig framställt följande spørsmål, nämligen

1) om jag finner lämpligt upptaga den för skoindustrien så viktiga frågan om import från England av foderskinn, chevrå och rågummi för skosulor till skyndsam behandling, eventuellt vid de nu pågående engelska förhandlingarna, så att skofabrikerna kunna arbeta i normal omfattning, samt

2) om jag på annat sätt kan påskynda licensbehandlingen i England för varor, avsedda för svenska skoindustrien.

Mitt svar härpå är, att frågan om införseln till Sverige av engelska varor, vilka normalt bruka hit importeras, således även varor avsedda för skoindustrien, givetvis är föremål för uppmärksamhet. Om licenser hittills icke kunnat erhållas annat än i begränsad utsträckning, kan det, åtminstone delvis, bero därpå, att man i England önskat vinna en överblick över de egna behoven, innan export medgives i någon större omfattning. Vidare lärers, enligt vad jag erfarit, åtskillig oreda ha åstadkommit därigenom, att svenska importörer efter krigsutbrottet velat köpa avsevärt större kvantiteter, än som motsvarat deras

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 16.

*Svar å
interpellation.*

Svar å interpellation. (Forts.)

normala importbehov. Då licensgivningen i England är centraliserad, måste enligt sakens natur vissa ganska långvariga dröjsmål uppstå, särskilt om inköpen synas extra ordinära.

Det är naturligtvis önskvärt, att den av interpellanten upptagna importfrågan, liksom motsvarande frågor på andra områden av vårt näringsliv, så skyndsamt som möjligt får en tillfredsställande lösning. Från regeringens sida skall ej något underlåtas i detta syfte. Jag vill erinra om, att vid vår beskickning i London numera upprättats en särskild handelsavdelning, dit svenska importörer och brittiska exportörer kunna vända sig för erhållande av bistånd vid utverkande av licenser för utförsel till Sverige. Denna anordning torde i sin mån vara ägnad att befrämja lösningen av de ifrågavarande spörsmålen.

Härefter yttrade:

Herr Åqvist: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för det svar han givit på mitt spörsmål angående skofabrikernas import av foderskinn m. m. från England. Jag har icke kunnat underlåta att taga upp denna fråga i riksdagen, ehuru det är en speciell branschfråga. Den är nämligen oerhört viktig för sko-branschen, emedan man icke kan tillverka skodon utan foder. Jag ber emellertid aldeles särskilt att få tacka för att omedelbara åtgärder, såsom statsrådet nämnde, vidtagits för att underlätta våra möjligheter till införsel från England, vilka åtgärder, efter vad jag nu försport, skola komma att leda till resultat.

Sedan många år tillbaka ha de svenska skofabrikerna varit inbjudna till England, till mässor och utställningar av skodon ävensom till de engelska läderfabriker, som tillverka foderskinn och chevrå. Jag har själv haft förmånen att på sådan inbjudan besöka flera av de engelska läderfabrikerna. Det har från engelsmännens sida gjorts stora ansträngningar att förvärva den svenska marknaden på detta område, och vi ha gärna velat gå deras önskingar till mötes i detta avseende, då vi ha funnit, att de engelska varorna i detta fall, särskilt vad foderskinn angår, äro de bästa och förmånligaste som kunna erhållas. Engelsmännen ha slagit ut alla andra länder i konkurrensen på detta område, även Amerika, där vi tidigare köpte en del av våra foderskinn. Även när det gäller chevrå ha de engelska varorna vunnit insteg på vår marknad. Det har varit ett nöje för oss att göra affärer med engelsmännen på detta område. Det är överhuvud taget ett nöje att göra affärer med engelsmännen. De äro det mest rejäla och präktiga affärsfolk man kan tänka sig, och det har aldrig förekommit några divergenser mellan dem och oss.

Vad som nu kan vara anledningen till att de engelska fabrikerna icke ha fått leverera sina varor till de svenska skofabrikerna, vet jag icke. Det är att märka, att de engelska fabrikerna gjort och göra stora ansträngningar för att få licenser, men vad som kan vara anledningen till att de icke fått licenser, kan jag icke bedöma. Jag kan ju förstå, att en del av de varor som det här är fråga om förbehållits den engelska marknaden, tills en översikt kunnat vinnas över behovet inom England, såsom statsrådet sade. Därigenom ha vi emellertid försatts i ett svårt läge, och för en del skofabriker som icke ha foderskinn på lager är läget synnerligen prekärt. En del mindre poster ha kommit in. Sålunda har det företag jag representerar under den tid av mer än två månader som förflutit efter krigsutbrottet fått in från en firma 5,000 kvadratfot, från en annan firma 7,000 och från en tredje firma 12,000 kvadratfot. Det motsvarar fyra dagars behov, och därmed kunna vi ju knappast reda

Svar å interpellation. (Forts.)

oss för två månaders tillverkning, särskilt som vi också måste räkna med att ha olika kvaliteter i lager.

Statsrådet gjorde gällande, att vissa firmor skulle ha beställt större kvantiteter foderskinn, än som skulle motsvara deras normala behov. Detta kan emellertid icke avse skofabrikerna, åtminstone icke det företag som jag representerar. Vårt företag har icke köpt andra foderskinn än dem som engelsmännen sålt till oss. Det har icke rört sig om ovanligt stora kvantiteter och inte heller större än vårt behov för cirka 2 månader framåt och under inga förhållanden mera än som avses för våra fabrikers och tillverkares eget behov. Om det finns några agenturfirmer, som ha beställt större kvantiteter, känner jag icke till, och jag har icke varit i tillfälle att konstatera, hur därmed förhåller sig.

Jag återkommer till de ansträngningar som gjorts från engelsmännens sida att öka deras försäljning till Sverige inom vår bransch. Förutom de reguljära affärer som gjorts under många år vill jag nämna, att på särskild inbjudan av den engelske understatssekreteraren för handeln, Hudson, reste en delegation av svenska industrimän, däribland skofabrikantföreningens ordförande, för att studera vad vi behövde. Men detta besök synes icke ha resulterat i något, ty hittills har varuutbytet icke erhållit den omfattning som skoindustriens behov behöver. Det är emellertid icke endast svårigheterna för de engelska fabrikanterna att få licenser, som här måste påtalas, utan också båtförbindelserna med England, i synnerhet vad gäller styckeegods, såsom vi känna till. Det synes, som om de fungerade upprörande illa. Det har meddelats mig från en av de största engelska speditiionsfirmorna, att sedan krigsutbrottet endast tvenne båtar avgått hit från England och att en massa styckeegods skulle ligga färdigt för skeppning men att skeppsrum icke kunnat beredas. Jag har skrivit till sjöfartsnämnden härom, och jag hoppas, att även denna fråga blir ordnad, ty det förefaller, som om det vore angeläget för de svenska myndigheterna att se till, att den saken blir ombesörjd, så att man kan få hit de voror som man köpt från England.

Vad jag nu sagt beträffande foderskinn och chevrå gäller också rågummi, som användes i rätt stor utsträckning, i synnerhet till höstskodon. Det har heller inte levererats, och hade vi inte lyckats skaffa rågummi från Amerika i stället för de uteblivna leveranserna från England, skulle vi ha blivit utan. Lyckligtvis har Amerika kunnat hjälpa oss på detta område.

Jag har i dag fått ett brev från en agent för en av de största engelska firmorna, som säger, att genom ingripande från de svenska myndigheternas sida har det lyckats att få licens för vissa slag av foderskinn till svenska kunder, enligt vad man i telegram meddelat. Han påtalar svårigheterna att få båt-lägenhet, men säger även, att man gör allt vad man kan för att få i väg varorna med första ångare från London.

Det är således inte endast svårigheten att av myndigheterna erhålla licens, utan en ännu större svårighet är att få båtlägenhet. Som ett belägg på detta säger en av de största speditiionsfirmorna här i Sverige, att det i London finns sju gånger så mycket för Sverige avsett gods som vad det finns båtlägenhet till, alltså att endast $\frac{1}{7}$ kan skeppas och resten måste bli kvar.

I detta sammanhang kanske jag kan få påtala en annan sak, som egentligen inte ingår i min fråga till herr statsrådet men som jag anser det lämpligt att nu omnämna, och det är att de engelska prismyndigheterna beslagtagit en del av svenska garvare från Sydamerika inköpta hudpartier. Orsaken till att dessa partier beslagtagit är, att de köpts från en firma i Sydamerika, vilken efter krigsutbrottet uppförts på Englands svarta lista. Trots att köpet skett före krigets början, då givetvis de svenska garvarna inte kunde ha en aning

Svar å interpellation. (Forts.)

om att denna firma skulle komma att uppföras på svarta listan, och trots att vissa båtar till och med avgått före krigsutbrottet med hudar, som de svenska garvarna köpt utan att känna till att avsändarfirman skulle komma att uppföras på Englands svarta lista, så har England betraktat dessa varor såsom kontraband och beslagtagit dem. Beslaget är nu föremål för prisdomstols avgörande.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill med hänsyn till senare delen av herr Åqvists anförande endast påpeka, att man nog bör överväga lämpligheten av att offentligen påtala sådana ting.

Sverige är ju utsatt för en sjökrigföring från två sidor, och erfarenheten har ju visat, att vad den ena sidan tar sig till sedermera åberopas av den andra för åtgärder, som kanske eljest inte skulle blivit påtänkta.

Herr **Åqvist**: Herr talman! Jag instämmer gärna med herr statsrådet i denna del.

Jag vill också tillägga, att samtidigt som detta har ägt rum, har det från Tysklands sida gjorts stora ansträngningar att sälja samma varor som man tidigare sålt till Sverige, och man har sänt hit sina bästa män och representanter för sina största firmor för att göra affärer. Man kan förstå, att de ha haft knappt om varor, men det oaktat ha de velat betjäna sina kunder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till första särskilda utskottet följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, nämligen:

nr 65, angående anvisande av medel för utlämnande av lån till anläggningar för artificiell torkning av vallskördarna m. m.;

nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

nr 67, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa ytterligare anslagsmedel; och

nr 68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.

§ 5.

Föredrogos och remitterades till första särskilda utskottet de på bordet ligande motionerna nr 22 av herr *Werner* i Höjen *m. fl.* och nr 23 av herr *Bæckman m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 34—37 samt andra särskilda utskottets utlåtanden nr 25 och 26.

§ 7.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad av minsvepare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmgren</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 8 nov.,
> <i>Hansson</i> i Örebro	> 4 > > > 8 >
> <i>Johanson</i> i Huskvarna	> 4 > > > 8 > och
> <i>Persson</i> i Norrby	> 4 > > > 8 >

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 8 november.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr Flyg har till mig framställt följande fråga: Avser regeringen att delgiva den på grund av krigssituationen inkallade urtima riksdagen sin uppfattning om det nu rådande militärpolitiska läget (särskilt de nya förhållandena kring Östersjön) samt nämnda läges betydelse och inverkan på Sveriges utrikes- och försvarspolitiska handlande?

Med anledning av denna fråga och utan att fästa särskilt avseende vid dess formulering vill jag meddela, att jag gärna vill medverka till att så snart ske kan under urtima riksdagen tillfälle beredes till en behandling i kammaren av det utrikespolitiska läget, i vad det berör vårt land.

Härefter yttrade

Herr **Flyg**: Herr talman! Med anledning utav det svar, som herr statsministern givit på min fråga, och för vilket jag ber att få framföra mitt tack, vill jag säga, att jag för dagen för mitt vidkommande avstår från att i det här sammanhanget motivera min framställning. Frågan är emellertid ställd med utgångspunkt från den uppfattningen, att det måste vara ett fundament för riksdagen vid avgörandet av alla de frågor, som förekommit på den urtima riksdagens dagordning, att ett fast grepp om det nu rådande utrikespolitiska och militärpolitiska läget existerar i form av en gemensam uppfattning hos regering och riksdag. Vidare har jag, herr talman, den motiveringen för min fråga, att jag anser, att det icke bara är en riksdagens plikt utan också en dess elementära rättighet att icke sättas utanför de utrikespolitiska angelägenheternas handhavande eller bedömande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Svar på fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr Lithander har till mig framställt fråga, huruvida jag ämnar göra hemställen till vederbörande ledning för spårvägar och bussar, eventuellt statens järnvägar och enskilda järnvägar, att till förstärkt försvarsberedskap utkallade värnpliktiga, iklädda uniform, må, i den mån det kan, utan hinder för övrig trafik och i mån medgivandet därtill kan erhållas, kostnadsfritt få begagna ovannämnda kommunikationsmedel vid färder mellan förläggningssorten och närliggande hemort.

Jag vill i anledning därav erinra, att enligt gällande avlöningsbestämmelser för militär personal under förstärkt försvarsberedskap värnpliktig, som inkallats i anledning av beredskapen, på statsverkets bekostnad erhåller fri fram- och återresa vid tjänstledighet på grund av sjukdom, angelägenhet av betydelse för det allmänna eller enskild angelägenhet av vikt samt vid gruppermission, som meddelas personalen vid visst förband eller annan personalgrupp. Denna bestämmelse gäller oavsett avståndet mellan tjänstgöringsort och hemort. Några åtgärder därutöver i med frågan avsedda hänseenden har jag icke för avsikt att vidtaga.

Vidare yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för att han lämnat svar på min fråga, men däremot tackar jag honom icke för själva svaret. Jag skulle nämligen gärna ha sett, att herr statsrådet kunnat ställa i utsikt att genom en framställning från hans sida denna fråga skulle kunna komma i ett något annat läge. Jag vet mycket väl, att vid inryckning och utryckning samt i särskilt viktiga fall de värnpliktiga få resa på statsverkets bekostnad. Min fråga gällde emellertid, om man icke genom ett litet tillmötesgående ifrån kommunerna och ifrån dem som ha dessa kommunikationsmedel om hand skulle kunna förenkla problemet för många värnpliktiga. Det gäller att icke bara vid sjukdom och andra dylika allvarligare fall kunna ge de inkallade någon lättnad i det dagliga livet under den ibland rätt så långa tjänstgöringstiden. Vi veta ju, att för många av de värnpliktiga den utgående ersättningen icke är stor, och det kan hända att det icke blir så värst mycket över på dagsersättningen för den inkallade, om han skall själv bekosta en resa från förläggningssorten in till närmaste samhälle. Ja, kanske får han till och med gå den sista biten. Här skulle samhället kunna visa litet förståelse och ge de värnpliktiga en liten förmån. Det ligger ju förresten icke något orimligt uti att de unga män, som tagits från sina sysslor för att tjäna det allmänna, få en sådan här liten lättnad i sina ekonomiska förhållanden. Jag skulle verkligen gärna ha sett, att herr statsrådet velat visa en smula förståelse för detta önskemål. Det hela är ju ingen stor fråga, men mången gång vill herr statsrådet icke vara med om de stora frågorna, och därför har jag nu kommit med detta lilla krav — det är ju så svårt att finna den gyllene medelvägen.

Avsikten med min fråga har åtminstone delvis varit att väcka kommunernas uppmärksamhet på saken, och sedan må ju herr statsrådet komma med sina framställningar. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att kommunerna och andra, som ha dessa saker om hand, ville visa litet mera förståelse för dessa ting och bereda de inkallade en liten men dock lättnad i utgifterna, när de värnpliktiga till exempel skola besöka sina familjer. Den här saken har icke kommit upp enbart i vårt land. Sedan jag riktade min fråga till herr statsrådet har jag i en engelsk tidning läst, att man där har samma problem. Man har ansett, att det vore mycket rimligt att de inkallade finge en lättnad

Svar på fråga. (Forts.)

i sina ekonomiska förhållanden, som icke kostar samhället någonting eller högst obetydligt. Som herr statsrådet torde ha observerat framhöll jag i min fråga, att ett sådant här medgivande skulle ges endast i fall där så kunde ske utan förfång för den övriga trafiken.

Jag vill, herr talman, alltså uttrycka den förhoppningen, att de som makten hava i vad angår dessa frågor ute i landet ville visa en smula mera förståelse och känsla än herr statsrådet nu gjort. Kommer herr statsrådet till en annan uppfattning än den han nu har och vill ge vederbörande myndigheter sitt stöd, skall jag vara honom tacksam. Här skulle vi väl i alla fall kunna gå på samma linje.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag föreställer mig, att om det är så som herr Lithander tycks anse, nämligen att en frivillig insamling skall företas för beredande av fria resor åt de värnpliktiga, så är det bäst att den insamlingen omhänderhaves av någon annan än staten. Jag tror nämligen, att om staten skulle komma med sådant här propos, skulle staten genast få till svar: Ja visst kunna de värnpliktiga få fria resor, bara staten vill betala.

Herr andre vice talmannen Magnusson: Herr talman! Till det svar herr statsrådet lämnat vill jag endast foga den anmärkningen, att frågan synes mig ha kommit upp i en något förenklad form. De kommunikationsmedel, om vilka det här är fråga, äro ju i stor utsträckning kommunala. Frågan om att bereda de värnpliktiga en sådan förmån, som interpellanten i sin välvilja vill förskaffa dem, är sålunda icke så lättlost.

Herr Lithander: Herr talman! Det är här inte fråga om någon insamling. Då skulle jag ju gå med en lista. Det är endast fråga om att herr statsrådet genom den ställning han intar till försvaret skulle kunna ge de värnpliktiga ett litet handtag genom att göra en hemställan i saken till vederbörande myndigheter. Det är ju en väldig skillnad på om herr statsrådet skulle fråga dem eller om jag skulle göra det. Jag kan endast fästa uppmärksamhet på saken genom att framställa en sådan här fråga till herr statsrådet. Jag vet mycket väl att, såsom herr andre vice talmannen framhöll, problemet är litet komplicerat, till exempel därför att bussföretagen drivas både i statlig, kommunal och enskild regi, men just därför borde också en framställning från officiellt håll väga så mycket tyngre. Jag tror emellertid att den uppmärksamhet, som denna låt vara lilla fråga nu tillvunnit sig, skall göra att de, som makten och inflytandet ha på dessa saker ute i samhällena, säkerligen gärna skola ge de värnpliktiga, som förrätta en viktig samhällelig tjänst, denna lilla hjälp.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wigforss, som anförde: Herr talman! Herr Persson i Falla har till mig framställt följande tvenne frågor:

1) Har den genom särskild sakkunnig pågående granskningen av riksstaten 1939/40 fortskridit så långt, att proposition med förslag till nedsättningar på riksstatens utgiftssida kan väntas bli framlagd för den urtima riksdagen?

*Svar å
interpellation.*

Svar å interpellation. (Forts.)

2) Har regeringen för avsikt att genom särskilda direktiv till myndigheterna förhindra utanordnandet av medel för ändamål, vilka utan olägenhet kunna uppskjutas till ett följande år?

På båda frågorna kan svaret bli ja. En proposition med redogörelse för de besparingar på innevarande års budget, som synts regeringen möjliga och önskvärda, kommer inom den allra närmaste tiden att föreläggas riksdagen.

Inom de olika departementen har man under tiden sökt tillse, att sådana utbetalningar icke skulle äga rum, som kunde lägga hinder i vägen för ifrågasatta besparingar.

I övrigt skall jag med anledning av den i interpellationen framlagda motiveringen endast tillfoga, att en diskussion av där upptagna synpunkter och problem säkerligen blir mera fruktbarande, om den uppskjutes några få dagar och anknutes till det konkreta materialet i den bebådade propositionen.

Härefter yttrade:

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på de frågor jag framfört, och särskilt vill jag uttrycka min erkänsla för att svaret blivit så positivt som löftet om en proposition i ämnet innebär. Den avvägning och de förslag, som propositionen kommer att innehålla, får man ju i vanlig ordning överväga och ta ställning till.

I min interpellation framfördes också en önskan om att Kungl. Maj:t ville till kommuner och landsting göra en erinran om nödvändigheten av att iaktta återhållsamhet både i egna utgiftsbeslut och vid beslut, som förutsätta bidrag av statsmedel. Herr statsrådet har i sitt svar icke berört detta önskemål, men jag vill hoppas, att han skall överväga detta och om möjligt även därvidlag komma till ett positivt resultat. Det finns i kommunerna en mycket olika inställning i fråga om allmän hushållning. Denna kan i många fall vara försiktig och förtänksam, i andra fall är den det icke, man resonerar på många håll så, att frågan om den kommunala hushållningen är en intern angelägenhet, som föga eller intet återverkar på folkhushållets förhållanden i stort. Och då det alltid är lättare och för stunden behagligare att vara generös än att vara sparsam, väljer man ofta den förra vägen. En erinran från regeringen om det ansträngda ekonomiska läget och den hänsyn, som rimligen bör tagas till detta läge, skulle säkerligen verka gott. Jag tror icke att det skulle bromsa upp nödvändiga kommunala anordningar men väl bidra till iakttagande av en försiktig hushållning.

Herr Råstock: Herr talman! Jag skall icke säga så mycket, men jag har begärt ordet för att framhålla, att jag tror att det är klokt att i detta fall förfara med varsamhet med sina erinringar till landsting och kommuner. Sådana erinringar kunna ju tänkas i vad det gäller sådana saker, som det är meningen att utföra med statsbidrag, men där kommuner och landsting så gott som själva med egna medel ha att svara för kostnaderna är det nog bäst att vi låta kommunernas förtroendemän och landstingen själva bestämma över sina utgifter.

Jag skall som sagt icke trötta med att nämna så mycket. Jag vill bara säga, att i det landsting, som jag har äran representera, har det just lagts på hyllan åtskilliga av de byggnadsföretag på sjukvårdens område, som äro nog så nödvändiga. Jag vill emellertid också framhålla, att fastän det icke gått någon längre tid, sedan landstinget fattade sitt beslut om ett temporärt uppskov, har det redan varit påtryckningar, däri man påvisat vilka orimliga förhål-

Svar å interpellation. (Forts.)

landen som komma att uppstå, om vi icke fullfölja det byggnadsprogram, som vi redan beslutat.

Det är ganska vanskligt för dem som icke sitta i direkt ansvarig ställning och även för högsta ledningen att kunna komma med effektiva riktlinjer för hur man bör förfara härvidlag. Det är detta som jag i detta sammanhang velat ge uttryck åt.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Mitt yttrande får väl icke fattas så, att det skulle vara min mening att på något sätt ingripa beträffande den kommunala självbestämmningsrätten. Vad jag har velat med vad jag anfört i interpellationen och nu är ju endast, att kommunerna skulle få en mycket vänlig erinran om det allmänna ekonomiska läget. Detta kan ju icke på något sätt tangeras den kommunala självbestämmningsrätten. Jag är för min del lika god anhängare som herr Råstock av denna, men i den särskilda situation, vari vi nu stå, tror jag, att det skulle ur allmän synpunkt vara av värde, om en sådan erinran kunde ske.

Vidare anfördes ej.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som yttrade: Herr talman! Herr Gustafson i Vimmerby har till mig framställt två spörsmål: *dels* huruvida jag hade för avsikt att föranstalta om lämpliga direktiv till truppbefälhavare och inskrivningsområdesbefälhavare för åstadkommande av enhetligt bedömande av ansökningar om permission och om ändrad inryckningstid för till beredskapstjänst inkallade, och *dels* huruvida jag övervägde en komplettering av rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap uppskovs-avdelning med personer med särskild sakkunskap.

I anledning av dessa frågor vill jag till en början något uppehålla mig vid rikskommissionens uppskovsbeviljande verksamhet. Enligt gällande instruktion åligger det rikskommissionen, bland annat, att planlägga och förbereda arbetsmarknadens organisation och arbetskraftens ändamålsenliga utnyttjande samt i samband därmed enligt meddelade bestämmelser handlägga ärenden rörande uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering. Uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering kan av kommissionen lämnas åt sådana värnpliktiga, vilkas användning i civil samsättning är oundgängligen nödvändig bl. a. för att undvika mera allmänt kännbara rubbningar inom samhället eller för att upprätthålla verksamheten vid verk eller företag, som prövas vara av synnerlig vikt för rikets militära eller ekonomiska beredskap. Detta går så till, att rikskommissionen anmodar vissa företag att inkomma med personalredogörelse samt uppskovsansökan för värnpliktiga, vilka under nästföljande kalenderår böra åtnjuta uppskov. Ansökningarna prövas och beviljas hösten före det kalenderår, för vilket uppskoven äro avsedda att gälla.

De av rikskommissionen beviljade uppskoven äro avsedda att gälla vid mobilisering. Kommissionen äger icke bevilja uppskov enbart för förstärkt försvarsberedskap, än mindre medgiva frikallelse från militärtjänstgöring vid dylikt tillfälle. Emellertid har genom generalorder år 1938 föreskrivits, att uppskov, som enligt uppskovskungörelsen beviljats för inträffande mobilisering, även skall gälla för bl. a. förstärkt försvarsberedskap, då Kungl. Maj:t därom förordnar. Sådant förordnande meddelades vid utbrottet av nu pågå-

*Svar å
interpellation.*

Svar å interpellation. (Forts.)

ende krig, i det att kungörelserna om inkallelse av värnpliktiga i början av september innehöllo bestämmelse om att för allmän mobilisering beviljade uppskov då skulle gälla. Samma bestämmelse återfinnes i senare utfärdade generalorder av motsvarande slag.

Beträffande jordbrukets personal, som med interpellationen särskilt åsyftas, har rikskommissionen från början ansett beviljande av uppskov i större omfattning uteslutet såväl av militära skäl som med hänsyn till de med uppskovsförfarandets tillämpning i fråga om denna personal förenade praktiska svårigheterna. Med anledning av en av en större jordbrukare gjord framställning fattade rikskommissionen år 1935 principiellt beslut därom, att tills vidare uppskov för jordbrukspersonal endast i sådana sällsynta undantagsfall borde förekomma, då uppehållandet av ett visst jordbruks drift kunde anses vara av särskilt betydande värde ur det allmännas synpunkt, och i främsta rummet avse värnpliktiga i ledande ställning vid jordbruksföretaget.

År 1937 upptogs frågan på nytt av rikskommissionen, och en utredning verkställdes under medverkan av hushållningssällskapen. Med fasthållande av att uppskov blott kunde ifrågakomma för en jämförelsevis ringa del av jordbrukets värnpliktiga bestämde man sig för att uppskov i allmänhet endast skulle komma sådana jordbruk till godo, vilka på grund av arten och omfattningen av sin produktion vore av särskild betydelse för folkhushållningen i krig och vid vilka driftens upprätthållande skulle i särskilt hög grad försvåras genom värnpliktsinkallelserna vid mobilisering.

Med ledning av hushållningssällskapens förslag har från och med år 1937 anmodan att inkomma med uppskovsansökan för värnpliktig personal i ledande ställning utgått till innehavare av större jordbruk, nämligen i allmänhet sådana med minst 200 hektar åkerjord, men undantagsvis dock även till innehavare av mindre jordbruk, därest dessa ansetts vara av särskilt stor betydelse för folkhushållningen. Sålunda beviljades under år 1938 uppskov för omkring 600 personer. För ytterligare ett mindre antal har uppskov beviljats efter den förstärkta försvarsberedskapens inträdande innevarande höst.

Inom rikskommissionen har i början av innevarande år igångsatts en utredning i syfte att klarlägga dels den inverkan, som en allmän mobilisering kan komma att utöva på personaltillgången vid jordbruket, dels de möjligheter som må finnas att täcka sålunda uppkommande personalbrist genom förefintlig reservarbetskraft eller genom tillförande av personal från andra yrkesområden, dels de åtgärder som därutöver må vara påkallade för att i möjligaste mån säkerställa den för livsmedelsförsörjningen vid jordbruket erforderliga arbetskraften. Denna utredning har sedermera förts vidare av de inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga rörande arbetsmarknadens försvarsberedskap. Genom deras försorg ha bl. a. lokalundersökningar verkställts i ett 40-tal kommuner rörande en mobiliserings inverkan på jordbrukets arbetskraftsbehov. Detta behov har ock uppmärksamrats vid utarbetandet av de sakkunnigas förslag till krisarbetslag. Frågan torde kunna antagas jämväl komma att bliva föremål för övervägande inom den numera tillsatta arbetsmarknads-kommissionen.

Rikskommissionen har givit uttryck för den åsikten, att möjligheten att medgiva jordbruket uppskov med värnpliktstjänstgöring vid mobilisering för större antal värnpliktiga än nu sker måste anses relativt begränsad. För min del kan jag helt ansluta mig till denna uppfattning. Att i någon väsentligare grad befria jordbrukets personal från inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering lär redan av militära skäl vara uteslutet. Den brist på arbetskraft vid jordbruket, som vid en mobilisering skulle uppstå, torde i stället få fyllas genom särskilda åtgärder i form av reservarbetskraft, som ställts till

Svar å interpellation. (Forts.)

förfogande antingen på frivillighetens väg eller genom tillämpning av arbetspliktslagstiftning. Detta torde i själva verket låta sig lättare göra inom jordbrukets område än inom åtskilliga andra yrkesområden.

Vad beträffar själva tillvägagångssättet vid prövning av uppskofsfrågor inom rikskommissionen kan givetvis tänkas, att kommissionen skulle på jordbrukets område — liksom redan nu sker inom vissa andra yrkesgrenar — söka kontakt med vederbörande företagargrupperns centrala organisationer för att erhålla dessas medverkan vid ärendenas prövning. Samarbeta i detta syfte har redan av rikskommissionen inletts med hushållningssällskapen. Dylikt samarbete torde vara att föredraga framför den av interpellanten antydda utvägen, att rikskommissionens uppskofsavdelning skulle utökas med särskilda experter på jordbruksområdet. Detta skulle säkerligen medföra, att krav på en liknande representation komme att resas även på andra områden, vilket skulle medföra en tung och dyrbar organisation.

I fråga om den uppskofsbeviljande verksamhet som handhaves av andra myndigheter än rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, d. v. s. av de militära myndigheterna samt i vissa fall av Kungl. Maj:t i kommandoväg, vill jag meddela följande.

I samband med utfärdandet av generalorder om inkallande av ytterligare värnpliktskontingenter i anledning av förstärkt försvarsberedskap hava inskrivningsbefälhavarna bemyndigats att efter hörande av vederbörande chef för det truppförband, där den värnpliktige är tjänstgöringsskyldig, på därom gjord framställning och då synnerligen vägande skäl föreligga, beträffande beväringen tillhörande värnpliktig i allmänhet medgiva tjänstgöringens fullgörande i annan ordning, d. v. s. i annan omgång eller vid annat truppförband än den ursprungliga inkallelsen avser. Liknande bemyndigande har jämväl lämnats vederbörande truppförbandschefer beträffande värnpliktiga tillhörande klass B (studenter och likställda) samt manskap i truppförbands reserv. Motsvarande bestämmelser hava även utfärdats beträffande inkallelserna av vissa landstormen tillhörande värnpliktiga.

Genom dessa bestämmelser har man avsett att åstadkomma ett smidigt och snabbt förfarande vid handläggning av här berörda ärenden, vilket visat sig nödvändigt med hänsyn till den begränsade förvarningstid, som i allmänhet står till buds under för närvarande rådande förhållanden.

Givetvis står det alltjämt de värnpliktiga fritt att med sin framställning i berörda hänseende vända sig till Kungl. Maj:t, och så sker också i stor utsträckning. Därvid har det emellertid i åtskilliga fall icke kunnat undvikas, att den utökade tjänstevägen och de ingivna framställningarnas betydande antal förorsakat tidsutdräkt därhän, att den värnpliktige ej hunnit bekomma resolution före inryckningsdagen, varför han nödgats inställa sig till tjänstgöring. Där Kungl. Maj:t funnit skäl bifalla hans ansökan, har han emellertid omedelbart hemförlovats och har han erhållit tillstånd att fullgöra den tjänstgöring, som därvid vid tidpunkten för hemförlovingen för honom återstod, med senare tjänstgöringsomgång.

Vid bedömandet av här berörda framställningar från värnpliktiga, som tillhöra den jordbrukande befolkningen, har principen varit att, i mån så kunnat ske, säkra möjligheten för varje innehavare av jordbruk — oavsett egendomens eller gårdens storlek — att åtminstone nödtorftigt hålla detsamma i gång. Antalet värnpliktiga, sysselsatta i jordbruk, utgör en betydande del av värnpliktskontingenten i sin helhet, varför större värnpliktsinkallelser måste komma att beröra denna yrkesgren i högre grad än som inom andra områden av näringslivet torde bliva fallet.

Den av interpellanten ifrågasatta åtgärden att utfärda direktiv till trupp-

Svar å interpellation. (Forts.)

befäl och inskrivningsbefälhavare för åstadkommande av enhetligt bedömande av ingivna ansökningar om permission och om ändrad inryckningstid för till beredskapstjänst inkallade synes knappast vara att förorda. En sådan åtgärd kunde lätt innebära ett ingrepp i vederbörande befälhavares befogenhet, som kunde komma i konflikt med dennes skyldigheter i militärt hänseende. Man måste förutsätta, att befälspersoner, som anförtratts ansvarsfulla befattningar vid försvarsväsendet, besitta erforderlig erfarenhet och ansvarskänsla för att på ett nöjaktigt sätt handlägga här ifrågavarande ärenden. Man måste också göra klart för sig, att en ingiven framställning icke endast får bedömas ur den sökandes synpunkt; hänsyn måste jämväl och framför allt tagas till de militära synpunkterna. Sålunda måste angelägenheten att upprätthålla en viss anbefalld organisation eller en önskvärd grad av beredskap inverka avgörande vid bedömandet av ansökningar av här ifrågavarande art.

Härefter anförde

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för det svar jag nu erhållit på min interpellation. Jag vill tillägga, att jag av naturliga skäl icke skall uttala någon egentlig otillfredsställelse över innehållet i svaret. Jag har desto mindre anledning därtill som jag är väl införstådd med att man här rör sig på ett område, där man icke gärna kan ta alla de hänsyn, som man annars skulle vilja taga, emedan försvarsberedskapens och mobiliseringens huvudsakliga ändamål skulle komma att på ett allvarsamt sätt rubbas, därest man skulle gå in för att i alltför hög grad bevilja uppskov av den art jag här ifrågasatt.

Jag skulle emellertid vilja understryka ett par synpunkter. Jag har i min interpellation särskilt fäst uppmärksamheten på det förhållandet, att man inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, när det gäller att meddela uppskov till inom jordbruket anställda, låtit sig vägledas av jordbrukets storleksordning och därvid fixerat en viss, enligt min mening alltför hög gräns. Det rör sig i detta fall om icke mindre än 200 hektar åker. Av det svar statsrådet lämnat framgår, att rikskommissionen i allmänhet har låtit denna storleksordning i fråga om jordbruk vara gränsen nedåt, då man meddelat uppskov beträffande de värnpliktigas inkallelse till tjänstgöring. Nu vill jag naturligtvis icke påstå, att det skäl, som rikskommissionen härvid stöder sig på, nämligen att dessa stora jordbruk ha en utomordentlig betydelse för folkförsörjningen, icke skulle vara för handen. Naturligtvis förhåller det sig på det sättet, att även de större jordbruken ha en mycket stor sådan betydelse. Men vi få i detta sammanhang icke förbise, att även jordbruk av mindre storleksordning ha en mycket stor betydelse för folkförsörjningen, och att det är angeläget, i den mån så av andra skäl låter sig göra, se till att även sådana jordbruk få tillgång till arbetskraft tillräcklig för att i varje fall utföra de nödvändigaste arbetena. Det förhåller sig ju också otvivelaktigt på det sättet, att när det gäller den animaliska produktionen, som säkerligen hör till vår mest betydelsefulla produktion på jordbrukets område, är det icke hos de största jordbrukargrupperna, som man har att söka den intensivaste och mest omfattande driften, utan det torde i högre grad vara fallet inom de mindre och medelstora jordbruken. Det är därför jag för min del fortfarande hyser den uppfattningen, att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap vid sin prövning av dessa ansökningar icke uteslutande borde låta sig vägledas av storleksordningen på jordbruken.

Det är också en annan uppgift i herr statsrådets svar på min interpellation, som jag något skulle vilja beröra. Det säges i svaret bl. a., att rikskommis-

Svar å interpellation. (Forts.)

sionen hittills har beviljat cirka 600 ansökningar om uppskov för vid jordbruket sysselsatta personer. Redan såsom en isolerad siffra synes mig denna vara låg. Och ännu lägre kommer ju denna siffra att te sig, därest det är riktigt vad man från en del håll hört uppgivas, nämligen att på det industriella området befrielse för såväl arbetare som tjänstemän har ägt rum i mycket hög grad. Jag måste för min del säga, att huru man än förfar i dessa frågor, så får det anses vara ytterst angeläget att man handlar på sådant sätt, att det icke kan ge anledning till den uppfattningen, att en viss medborgargrupp, och en ganska stor sådan, skulle vara ogynnsammare ställd i fråga om möjligheter att få uppskov än vad som är fallet i fråga om en del andra medborgargrupper, vilka äro verksamma på andra arbetsområden.

Jag har också beaktat herr statsrådets uttalande, att man inom regeringen själv, i mycket hög grad för övrigt, har haft att mottaga ansökningar om uppskov. Jag vill uttala min tillfredsställelse med att man har möjlighet att på detta sätt direkt vända sig till regeringen med sin framställning, och jag föreställer mig, att det i första hand kan vara bra för mindre jordbrukare, som anse detta vara påkallat. Jag vill ge uttryck åt den förhoppningen, att man i all den omfattning, som det är möjligt på grund av andra och viktiga förhållanden, även i fortsättningen skall medge sådant uppskov, där verkliga skäl föreligga. Huru angeläget det än kan vara att bereda en och annan anställd inom de verkligt stora jordbruken uppskov, vill jag för min del understryka vikten av att man även beträffande de mindre jordbruken, när verkligt ömmande fall föreligga, också, så långt det av andra skäl kan ske, medger uppskov. Man tänke sig exempelvis ett sådant förhållande som att en mindre jordbrukare är ensam om att arbeta på sitt jordbruk. Jag har i interpellationen berört just denna grupp av jordbrukare och fäst uppmärksamheten på att det här rör sig icke enbart om att få mesta möjliga arbetskraft där hemma, utan att det rör sig om vida större saker, bl. a. i så måtto, att den mindre jordbrukaren icke endast är beroende av sin arbetskraft, han är även beroende av det ekonomiska resultatet av sitt arbete vid jordbruket. Och det är uppenbart, att i den mån en sådan mindre jordbrukare blir inkallad till värnpliktstjänstgöring och icke kan sätta någon i sitt ställe, komma de ekonomiska verkningarna för honom att bliva vida mer omfattande än vad som betingas av enbart det förhållandet, att den personliga arbetskraften är borta.

Herr statsrådet har bl. a. uttalat, att man i stället för dessa jordbrukare, som inkallats till värnpliktstjänstgöring, skulle kunna sätta in vissa reservarbetskrafter, som skulle anskaffas antingen frivilligt eller på annat sätt. Ja, det har också sagts, att detta på jordbrukets område lättare än på många andra områden låter sig göra. Jag tror nog, att detta i viss omfattning är riktigt. Men förhållandet är det, att när det gäller t. ex. djurskötsel, har man under många år haft att kämpa med stora svårigheter, då det gällt att anskaffa arbetskraft, och där föreligger alltså ett behov, som icke kan fullt tillfredsställas.

Det finns alltså, menar jag, många skäl som tala för att de myndigheter, som ha att taga ställning till dessa uppskovsansökningar, icke böra göra detta enbart med hänsynstagande till jordbrukens storleksordning utan också böra låta andra enligt min mening nog så viktiga synpunkter få öva ett visst inflytande vid ställningstagandet i det ena eller andra fallet.

Jag slutar med att säga, att jag för min del är fullt på det klara med att man här rör sig på ett område, där man givetvis icke annat än i mycket begränsad omfattning, såsom herr statsrådet själv framhållit, kan bevilja dylika

Svar å interpellation. (Forts.)
 uppskov. Så mycket angelägnare ter sig då enligt min mening, att man på alla händer, där man har att syssla med dessa frågor, såvitt möjligt handlar på sådant sätt, att berättigade anspråk kunna tillgodoses och att olika grupper av medborgare bliva något så när jämställda, i den mån ett avvikande från den av mig anförda meningen icke betingas av andra och högre intressen, som givetvis icke få tillbakasättas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar å interpellation.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld** erhöll på begäran ånyo ordet och yttrade: Herr Lundqvist har erhållit kammarens tillstånd att till mig framställa spörsmålet, huruvida sådana åtgärder numera vore vidtagna, att de inkallade landstormsmännen under sin tjänstgöring kunde förväntas bliva utbildade och utnyttjade på ett ur försvarssynpunkt tillfredsställande sätt.

Interpellanten har motiverat sin fråga bland annat med att från de inkallade landstormsmännens sida försports klagomål över det sätt, på vilket tid och arbetskraft under militärtjänstgöringen utnyttjats, ävensom över förekommande brister i andra avseenden.

Jag har för spörsmålets besvarande inhämtat yttrande i frågan från chefen för försvarsstaben. Denne har i sitt yttrande anført bl. a. följande:

»Utgångspunkten för ett bedömande av föreliggande fråga måste vara ett klarläggande av de huvuduppgifter, för vilka de olika landstormsförbanden hittills avsetts under pågående förstärkt försvarsberedskap. Uppgifternas art inverkar nämligen i hög grad på möjligheterna att under och jämsides med deras fullgörande åstadkomma en någorlunda effektiv undervisning i andra militära utbildningsgrenar.

Vid de förband, där huvudändamålet är att bedriva utbildning av landstormsbefäl, d. v. s. vid *skoltruppförbanden*, har självfallet verksamheten alltifrån början inriktats med hänsyn härtill. Åtgärder voro därför på förhand vidtagna för att förse dessa förband med utbildningsbefäl i större utsträckning än som planenligt skulle varit möjligt, om inkallelserna fått en större omfattning. Vid dessa enheter, vilka numera samtliga äro hempermitterade, lärar ock resultatet av tjänstgöringen kunna anses motsvara vad som rimligen kunna begäras i betraktande av tjänstgöringstidens ringa längd och de värnpliktigas låga utbildningsståndpunkt vid dess påbörjande. Att en längre tjänstgöringsperiod och inkallelse i större omfattning skulle varit synnerligen önskvärd ur synpunkten av landstormens behov av mera rutinerat befäl är å andra sidan uppenbart.

En annan grupp av förband utgöres av dem, vilkas uppsättande betingats uteslutande av behovet av bevakning. Hit höra såväl *luftbevakningen* som de för bevakning av skyddsföremål av olika slag organiserade *markbevakningsförbanden*. Den vakthållning, som de i dessa enheter ingående landstormsmännen haft och alltjämt ha att ombesörja, är en nödvändig praktisk uppgift. Uppgiften skulle visserligen, åtminstone vad markbevakningen angår, i viss utsträckning kunna lösas av annan än militär personal, men då en civil organisation härför fullständigt saknas, har icke någon annan utväg funnits än att tillämpa den uppgjorda militära planläggningen. Vad *luftbevakningen* beträffar, har vid sidan av luftpåpassningen specialutbildning kommit till stånd, bl. a. genom särskilt anordnade målflygningar. Luftbevakningsorganen ha visat sig väl fylla sitt ändamål såsom en del av rikets neutralitets-

Svar å interpellation. (Forts.)

vakt. Det kan emellertid icke hjälpas, att under lång tid intet händer vid en luftbevakningsstation och att tjänstgöringen vid densamma därför kan förefalla personalen skäligen värdelös. Så är dock i själva verket icke fallet, ty luftbevakningsorganen måste finnas på sina platser, om något skulle hända. Luftbevakning kan f. ö. ej undvaras, om vi skola fylla våra förpliktelser såsom neutral stat. I fråga om den övriga bevakningslandstormen, d. v. s. *markbevakningsförbanden*, bör beaktas, att de till sin art begränsade uppgifter, som här ifrågakomma och som väsentligen utgöras av ren vakttjänst, icke ställa några särskilda krav på stridsutbildning o. d. Till denna omständighet har hänsyn jämväl tagits såväl vid utväljandet av manskapet som vid befälsplaceringen. Sålunda har det — icke minst med hänsyn till den otillräckliga befälstillgången inom landstormen i dess helhet — varit nödvändigt att i bägge dessa hänseenden främst tillgodose de i egentlig mening »stridande» landstormsförbanden. Den utbildning, som i främsta rummet bör äga rum vid de förenämnda markbevakningsförbanden, är att bibringa manskapet nödvändiga kunskaper och färdigheter för uppträdande såsom militär vaktpost. Om man betänker, att tjänstgöringen för dessa förband består av en, i varje fall i längden, ganska tröttande vakttjänst, och att den tillgängliga befälspersonalen till följd av den föregående fredstjänstgöringens korta varaktighet i regel endast kunnat någorlunda utbildas till *truppförare* men icke till *trupp utbildare*, är det förklarligt, om på sina håll utbildningen i andra övningsgrenar blivit obetydlig eller brustit i effektivitet. Det bör emellertid också ihågkommas, att huvuddelen av ifrågavarande bevakningslandstorm varit inkallad under mycket kort tid. Det stora flertalet landstormsmän äro numera hempermitterade samt tagas därefter i regel i anspråk endast för att möjliggöra en efter hand skeende avlösning av alltjämt erforderliga bevakningsavdelningar.

Till en tredje grupp av nu inkallade landstormsförband hänföras sådana, som — samtidigt som de avses för bevaknings- eller försvarsuppgifter — kunna och böra givas en mera grundlig skolutbildning. I dessa ingå de tidigare antydda »stridande» förbanden. Hittil äro förbanden inom *marina försvarsområden* samt *luftvärnsförbanden*. Vid bägge dessa kategorier förelågo otvivelaktigt — trots att de äro de i befälshänseende bäst tillgodosedda — under den första tiden efter den förstärkta försvarsberedskapens intagande så pass stora brister i avseende på befäl och utrustning, att utbildningen icke kunde bedrivas på ett fullt ändamålsenligt sätt. Så snart omständigheterna det medgivit, ha emellertid åtgärder vidtagits för att effektivisera utbildningen. Aktivt befäl är numera ställt till förfogande för att biträda vid utbildningen av såväl kustfästningslandstormen som luftvärnsförbanden. Vid de sistnämnda ha särskilda utbildningscentraler organiserats, vid vilka manskapet får genomgå grundläggande luftvärnsutbildning, innan det placeras ut på de olika beredskapsförbanden för fortsatt utbildning och samtidigt neutralitetsvakttjänst. Vid kustfästningslandstormen åter kombineras utbildningen med upprätthållandet av de nödvändiga bevakningsåtgärderna samt fältarbeten för förberedande av platsens försvar.

Landstormens nu pågående beredskapstjänst är direkt betingad av kraven på ökad vakthållning och vaksamhet såsom en följd av rådande, även för vårt land ytterst farofyllda och allvarliga tider. Utnyttjandet av den inkallade landstormspersonalen för de därmed sammanhängande uppgifterna måste sålunda betraktas såsom det huvudsakliga och skolutbildningen följaktligen i flertalet fall komma i andra hand och tillgodoses endast i den mån den kan förenas med tjänsten i övrigt. Vad som i sistnämnda avseende kan göras, synes numera i allmänhet vara gjort.»

Svar å interpellation. (Forts.)

Chefen för försvarsstaben har sammanfattningsvis anført, att det framställda spørsmålet enligt hans mening kunde besvaras jakande.

För egen del vill jag härtill föga följande synpunkter av mera allmän innebörd. Att de ingrepp i den vanliga personliga livsföringen, som en inkallelse till krigstjänstgöring innebär, äro ägnade att utlösa olustkänslor av olika slag, är helt naturligt, liksom ock att dessa känslor taga sig skilda uttryck hos olika individer, beroende på personlig läggning, enskilda förhållanden m. m. Å andra sidan kan det icke undgås, att offer måste begäras av våra värnpliktiga under nuvarande förhållanden. Det måste också i och för sig anses innebära en stor allmän fördel, att inkallelserna kunnat givas den kvantitativa begränsning som skett, även om just i denna begränsning kommit att ligga ett visst moment av orättvisa i förhållandet mellan inkallade och icke inkallade. Jag kan tillfoga, att undersökningar pågå rörande möjligheten att lösa vissa markbevakningsuppgifter på annat sätt än genom militär personal. Härigenom skulle landstormsinkallelser bliva erforderliga i än mindre omfattning.

Att den kritik som försports i vissa hänseenden haft en reell grund skall icke bestridas. Men det bör också framhållas, att den militära ledningen vid försvarsberedskapens organiserande mången gång haft stora svårigheter att bemästra. Särskilt gäller detta i fråga om de i och för krigsberedskapen nyorganiserade förband, vilkas tjänstgöringsförhållanden betingas av tillkomsten av stridsmedel, som helt nyligen infogats i arméorganisationen. Icke minst har en alltför ringa tillgång på specialutbildat befäl här skapat problem av speciell art. Att dessa svårigheter icke alltid kunnat rätt uppfattas och bedömas av de värnpliktiga, torde vara naturligt, men just härigenom torde också kritiken och klagomålen mången gång hava fått en onödig och oberättigad skärpa. Under de gångna månaderna ha emellertid samlats erfarenheter av olika slag, vilkas utnyttjande torde kunna berättiga till ett uttalande, att grunderna för klagomålen i fråga om landstormens tjänstgöringsförhållanden i väsentlig mån undanröjts.

Vidare anförde:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Det spørsmål, som berörts i min interpellation, gäller en väsentlig sida av vår försvarsberedskap och måste även anses vara av stor betydelse för vårt nationella försvar. Det är detta som gjort, att jag dristat mig fästa uppmärksamheten på vissa brister, som enligt samfällda uppgifter ha gjort sig gällande på skilda områden i fråga om de inkallade landstormsmännens utbildande och utnyttjande. Jag är herr statsrådet uppriktigt tacksam såväl för den ingående utredning, som herr statsrådet har vidtagit, som också för det utförliga svar på min interpellation, som jag i dag fått mottaga. Svaret visar, såvitt jag förstår, att såväl statsrådet som chefen för försvarsstaben delar min uppfattning, att brister förekommit av den art, som påtalats, och att alltså klagomålen från de anställda ha varit i väsentliga delar befogade.

Svaret visar emellertid också — och detta är för mig en anledning till uppriktig glädje — att de påtalade förhållandena ha uppmärksammats på ledande håll, och icke bara detta utan även att man på ansvarigt håll i dag är av den uppfattningen, att en väsentlig förbättring har inträtt. Jag hoppas, att så är fallet och att man alltså har begagnat den nådatid, som skänkts oss, för att i görligaste mån söka förbättra vad som tidigare brustit.

Jag är angelägen om att understryka, att jag med min interpellation icke på något sätt velat ställa landstormsbefälet mot väggen för de brister, som förekommit i fråga om landstormsmännens tjänstgöring och rationella utnytt-

Svar å interpellation. (Forts.)

jande. Jag är fullt på det klara med de stora svårigheter, som här möta. Jag är också övertygad om att detta befäl i allmänhet försöker fullgöra sina åligganden på det mest samvetsgranna sätt och i all den utsträckning, som utrustning och instruktioner ha tillåtit. Felet ligger nog, såvitt jag förstår, främst däruti, att statsmakterna under de gångna åren i åtskilliga avseenden försummat landstormsbefällets rekrytering, utbildning m. m., och jag vill livligt hoppas, att statsrådet skall se till att vad som ytterligare kan erfordras av anslag och direktiv just för att förbättra denna rekrytering och utbildning o. s. v. må utan onödig tidsutdräkt åstadkommas.

Så präglad av förståelse för de spörsmål jag berört i interpellationen, som statsrådets svar var, skall jag icke här närmare gå in på några detaljer i fråga om vad som kan ha brustit tidigare. Jag tror icke, att det är behöfligt, och jag tror icke heller, att det under nuvarande förhållanden är gagneligt. Jag vill i stället till vad jag redan sagt endast foga den förhoppningen, att statsrådet liksom den militära försvarsledningen skall göra allt för att tillvarataga den inkallade personalens tid och arbetskraft på ett ur försvarets synpunkt så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt.

Herr statsrådet nämnde i sitt svar något om att våra värnpliktiga i nuvarande allvarstider måste finna sig i vissa offer. Detta är naturligtvis fullt riktigt. Jag tror också, herr statsråd, att den uppfattningen delas av de inkallade i gemen. Ty om något så har det varit glädjande att iakttaga den villighet, med vilken dessa inkallade över lag, äldre såväl som yngre, ha efterkommit de inkallelser, som skett till denna extra militärtjänstgöring, som naturligtvis, i varje fall för många av dem, har betytt ganska stora offer. Men om det är så, att man ifrån de inkallades sida mött upp med villighet till detta, så är det så mycket viktigare, att tjänstgöringen ordnas så, att alla de inkallade få en verklig känsla av att de icke blivit inkallade i onödan och att den för dem dyrbara tiden förspilles till ingen eller föga nytta. Skulle detta senare bli fallet, kan tyvärr även den starkaste försvarsvilja lätt dödas. I nuvarande tider är det väl om någonsin nödvändigt att försvarsviljan hålles levande, och jag vågar i herr statsrådets svar se ett löfte om att man på ansvarigt håll är angelägen att härutinnan också göra sitt yttersta.

Herr Thorell: Herr talman! Vid en försvarsdebatt under årets lagtima riksdag tillät jag mig att skildra vissa förhållanden, som gjorde sig märkbara vid inkallandet av landstorm från min hemtrakt under de ödesdigra dagarna 1914. Jag uppställde då den frågan, om vi hade det bättre ställt för närvarande och om man kunde vara förvissad om att ett upprepande av dessa förhållanden inte längre behövde förekomma.

Under senare tid har jag träffat en hel del landstormsmän, som frikallats från tjänstgöring nyligen och nu återvänt till sina hem. De hade varit inkallade till precis samma plats — jag skall av lätt förklarliga skäl inte nämna dess namn — som jag talade om i den debatt, som jag nyss omnämnde. Det är under sådana förhållanden ganska egendomligt och även tråkigt att höra dessa landstormsmän tala om att nästan samma förhållanden, som jag vid detta tillfälle skisserade, 25 år efteråt på nytt förekommit.

Det landstormsförband det här gällde var till numerären större än ett fältstarkt kompani — och det var således inte någon luftbevakningspost eller dylikt. Jag hörde dessa landstormsmän uttala sig oberoende av varandra vid flera tillfällen, och uttalandena voro samstämmiga. De påstodo sig så gott som fullständigt ha saknat befäl under hela första veckan, och alla hade inte fått gevär och uniformer. Det är därför knappast underligt, om det såsom

Svar å interpellation. (Forts.)

försvarsministern nyss sade kan uppstå vissa olustkänslor hos män, som i likhet med dessa fingo lämna sina hem och familjer, för vilka de måste hysa bekymmer, för att begiva sig till en plats, där de måste få den uppfattningen, att de knappast kunde göra så särskilt stor insats, om det skulle gälla allvar. Jag skall inte utförligare uppehålla mig vid dessa ting, trots att de landstormsmän jag talat vid uppmanat mig att framföra saken i riksdagen. Jag skall endast be att i korthet få ge uttryck åt den syn på saken, som de framförde till mig — vilken insats skulle detta förband ha kunnat göra, om det hade gällt allvar, då de, såsom förhållandena nu gestaltade sig, fingo gå — som de sade — som villande får, åtminstone den första veckan.

Jag har endast mycket försiktigt omnämnt dessa ting, som jag här skulle ha kunnat ytterligare utveckla, men i likhet med herr Lundqvist anser jag inte tillfället vara lämpligt att närmare ingå på dessa förhållanden.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av nybyggnad för luftförsvarscentral m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnader för utmärkande av vissa skyddsområden;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss delpost i den för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaten; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum; samt

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handläggning vid krig eller krigsfara av vissa ärenden rörande den allmänna hälso- och sjukvården, dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handläggning vid krig eller krigsfara av vissa ärenden rörande den allmänna hälso- och sjukvården.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Landskrona	under	4 dagar fr. o. m. den 11 nov.,
» <i>Andersson</i> i Södergård	»	3 » » » 9 »
» <i>Wallenheim</i>	»	den 11 november,
» <i>Lindqvist</i>	»	3 dagar fr. o. m. den 11 nov. och
» <i>Jansson</i> i Falun	»	4 » » » 14 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.11 e. m.

In fidem
Sune Norrman.